

Операция „МАРАТОН”. Част 6: Разузнаване на „Зограф”

Написано от Христо Христов
Понеделник, 17 Декември 2012 12:41

Днес в **18.30 г.** в галерия „Снежана” на ул. „Денкоглу” № 30 ще се състои [премиерата](#) на документалната книга на разследващия журналист Христо Христов „Операция МАРАТОН” – истината за кражбата на Паисиевата история от Държавна сигурност в „Зограф”.

Сайтът desebg.com представя **част 6** от разследването му. Тя разкрива първоначалните опити на [Първо главно управление](#) на ДС да събира разузнавателна информация за българския манастир „Зограф” в Света гора.

Дотук в поредицата:

[Част 1](#) – съдържа синтезирана информация за сензационните разкрития в архива на ДС, свързани с операция „МАРАТОН”.

[Част 2](#) – разказва за „откриването” на „Зограф” от комунистическата власт и ключовата роля на Александър Фол и Людмила Живкова при формирането на партийно-държавната политика към паметниците на българската култура зад граница, включително и към българския манастир в Света гора.

⋮

[Част 3](#) – разкрива за тайните планове на ПГУ за проникване в Зографския манастир.

Част 4 – представена е историята на създаването и възхода на утвърденото през 1972 г. ново направление в ПГУ за културно-историческо разузнаване.

Част 5 – за първи път се разкрива при какви непригодни условия разузнаването съхранява придобитите при специални мероприятия ценни за българската култура копия от различни архиви, документи, артефакти и произведения на изкуството.

На 10 януари 1972 г. оперативният работник (ОР) от ПГУ Иван Иванов подписва постановление за откриване на разработка „ЦИТАДЕЛА”. Под това кодово име ПГУ поставя началото на работата си по манастира „Св. Георги Зограф” в Света гора. Дотогава Първо главно управление (ПГУ) на ДС не разполага със своя разузнавателна информация за положението в светата обител. Целта на ПГУ-ДС е да съхрани българския характер на манастира и да придобива от него важни за българската история оригинали и копия.

„ЦИТАДЕЛА” се превръща в основната разработка на отдел 14 КИР по гръцко направление до 1985 г. Иванов, който я образува, много скоро предава делото на друг оперативен работник. На 2 август 1972 г. работата по „ЦИТАДЕЛА” е поета от полк. Христо Маринчев. Той току-що е прехвърлен в новосъздадения отдел 14 на ПГУ от Шесто управление на ДС за борба с идеологическата диверсия, където работи в отдел „Духовенство”. Опитът му по разработването на православно духовенство още от 50-те години е в основата на новата му работа по „Зограф”, където интересите на църквата и на разузнаването се пресичат.

Липса на разузнавателна информация от първа ръка

В годишния план по разработка „ЦИТАДЕЛА” за 1972 г. на отдел 14 за културно-историческо разузнаване (КИР) са набелязани редица мероприятия на разузнаването. От една страна, те са насочени към събиране на максимална

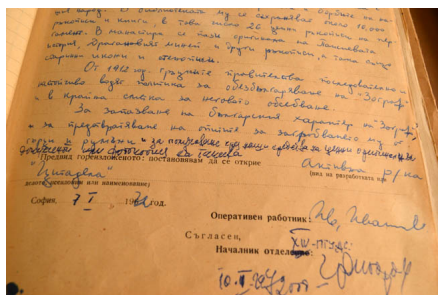
Операция „МАРАТОН“. Част 6: Разузнаване на „Зограф“

Написано от Христо Христов

Понеделник, 17 Декември 2012 12:41

информация за „Зограф“, братството и положението в него, и от друга страна, за създаване на източници, чрез които КИР да проникне в Света гора.

В разработката започват да се трупат доклади на различни светски и духовни лица от минали години, посетили манастира. Събрани са оперативните проучвания на монасите, изпратени в периода 1966 – 1972 г. за попълване на братството. Тези проучвания са извършени от съответните окръжните управление на МВР по местонахождение на монасите за тяхната надеждност, преди да бъдат одобрени и да получат разрешение от Цариградската вселенска патриаршия.

Разузнаването предвижда изпращане и на оперативни работници на място. Механизмът и целите са следните:

„Ще бъде подготвена и изпратена културна делегация, включваща трима наши ОР с цел изучаване и изясняване на цялостната оперативна обстановка, гранични, митнически и други ограничения, с които е обградена „ЦИТАДЕЛА“.

Ще бъдат проучени възможностите за подмяна оригинала на Паисиевата история с изработено от нас копие. Ще се проучат възможностите за пренасяне у нас и на други ценни паметници на културата, както и фотографиране на всички най-важни документи и предмети, намиращи се в Цитадела.“

В изпълнение на това мероприятие е записан срокът 15 март 1972 г., а отговорник е самият началник на отдел 14 полк. Трайко Григоров. Очевидно амбициите в новия отдел 14 са големи, защото са поставени нереални планове и срокове, които нито са изпълнени, нито спазени. Не е събрана и разузнавателна информация за действителните намерения на Румъния към българския манастир, каквито са препоръките на Александър Фол от есента на 1971 г. Не са осъществени и контакти с

представители на Института за история и издаване на текстове във Франция, които имат достъп до Света гора.

Предвидената задача да се проучат възможностите и на другите братски разузнавания също остава нереализирана. Няма данни да е осъществено и записаното в плана намерение „посредством съветските другари ще се обмисли целесъобразността от координирани действия на двата Синода и другите заинтересовани организации в нашите две страни в защита правата, статута и националната обособеност на руския манастир „Св. Панталеймон” и „ЦИТАДЕЛА” в Гърция.”

Разузнавателни сведения от „СИМЕОНОВ” от резидентурата на ПГУ в Атина

В отдел 14 обаче бързо разбират, че трябва да се съобразяват с реалните си възможности. А те са ограничени. Разузнавателни сведения от първа ръка за „Зограф” идват в КИР по линия на резидентурата на ПГУ в Атина. Това става от страна на оперативен работник от отдел 02 „Гърция”, който работи под дипломатическо прикритие като трети секретар в посолството в Атина. Закодиран е под псевдонима оперативен работник (ОР) „СИМЕОНОВ” и през следващите няколко години ще дава най-пълната и изчерпателна разузнавателна информация по линия на КИР и специално по „ЦИТАДЕЛА”.

Първите разузнавателни данни пристигат в отдел 14 именно от него. През април 1972 г. той се среща в качеството си на дипломатическо лице с поклонническата група на ПБЦ, която посещава „Зограф”. В информацията си до КИР той посочва:

„За нашите монаси в Зограф казаха, че са ги заварили в добро настроение висок дух и високо българско самосъзнание, особено сега, когато в близко време ще дойде ново попълнение. Считат, че румънският игумен е изолиран, обезличен и няма никаква опасност за манастира да се превърне в румънски.”

Духовниците изразяват безпокойство от състоянието на книжния фонд на манастира, тъй като в библиотеката липсват подходящи шкафове и етажерки, както и противопожарни съоръжения. Те го информират, че ще отнесат проблема до Светия

Написано от Христо Христов
Понеделник, 17 Декември 2012 12:41

Синод, който да подпомогне осигуряването им. Споделено е впечатлението, че всички манастири, с изключение на „Хилендар”, „Великата Лавра” и „Дионисий”, са обитавани от много малко монаси и то предимно възрастни. Проблемът с обновяване на манастирите и попълването им с по-голям брой монаси е всеобщ проблем за Света гора.

Данните на „СИМЕОНОВ” за братството в „Зограф”

През 1972 г. „СИМЕОНОВ” под прикритието на дипломат успява да извърши лично посещение в „Зограф”, придружавайки българския посланик. Оперативният работник описва положението в шифрограма до КИР:

„Зограф” е един от най-запазените и сравнително добре подържани манастири в Атон... в него има общо 7 български монаси, от които двама са над 85 години – Корнилий и Агатангел. И двамата са на легло. Натанаил е над 75-годишен, но е сравнително запазен. Следват Партений – 60-годишен, сега представител на манастира в духовния съвет в Карея, Пахомий, Евтимий и Иван са на 47 години. Игумен на манастира е румънецът Дометий на 65 години. Освен него в манастира има още един румънски монах над 65-годишен и един руски монах на 60 години.

Избирането на румънски игумен е станало поради отказа на двамата ръкоположени монаси Корнилий и Агатангел да станат игумени, а Натанаил няма право да става игумен поради това, че не е ръкоположен. Това е станало преди 7 години.”

За отец Натанаил, най-влиятелният монах по това време в „Зограф” и за румънското присъствие, разузнавачът докладва следното:

„Натанаил се ползва с най-голям авторитет сред българските монаси. Той е успял да обедини около себе си всички българи и сравнително задружно се противопоставят на гърци от една страна, от друга на румънския игумен, когото са успели напълно да изолират и обезвредят, отстоявайки българските интереси на манастира.

Операция „МАРАТОН”. Част 6: Разузнаване на „Зограф”

Написано от Христо Христов

Понеделник, 17 Декември 2012 12:41

Както признават всички наши монаси игумен на манастира е фактически Натанаил. Румънецът бил поставен в положение въобще да не се бърка в работите на манастира. Преди известно време направил опит да докара други румънски монаси в манастира, упреквайки нашите монаси, че не са в състояние да обезпечат необходимото попълнение с нови монаси, но на това всички така реагирани, че се отказал от това си намерение.

Определено може да се каже, че засега няма опасност за превръщането на манастира в румънски или гръцки.”

По това време Светият Синод на БПЦ изпраща до Вселенския патриарх за одобрение още 7 кандидатури за попълване на братството. Монасите в „Зограф” с нетърпение очакват разрешение за пристигането им.

„СИМЕОНОВ” е човекът, който дава изчерпателна информация на отдел 14 в ПГУ за пропускателния режим на Атон, полицейското присъствие край манастирите и процедурата на митническата проверка – важни подробности, за които дотогава в ПГУ нямат яснота.

Разузнавателни данни за режима на Зографската библиотека

При престоя си в Зографския манастир „СИМЕОНОВ” обръща внимание, че „библиотеката е сравнително добре осигурена от гледна точка на охраняване на книгите, но липсват най-елементарни противопожарни средства. В крайно лошо

Операция „МАРАТОН”. Част 6: Разузнаване на „Зограф”

Написано от Христо Христов
Понеделник, 17 Декември 2012 12:41

състояние е и съхраняването на книгите. Необходимо е да се изработят подходящи шкафове и етажерки”.

Оперативният му интерес е насочен към библиотекаря, който на практика държи ключа към библиотеката. По това време функциите на библиотекар са поверени на отец Йоан, един от новопристигналите монаси. Разузнавачът го описва като „най-положителната личност сред нашите монаси. Той е най-близко за подобрения като в „Хилендар”, но понеже е сам не може да се пребори с авторитета на Натанаил. Единствен той се интересува за живота в България. Природно интелигентен. Той е библиотекар на манастира и е въвел сравнително добър ред в библиотеката и явно, съобразно възможностите си полага голямо усърдие за съхранението и опазването на огромната библиотека от 14 000 тома книги”.

Според „СИМЕОНОВ” отец Йоан би позволил да се заснемат всички интересувачи разузнаването източници. При идването на проф. Атанас Божков в манастира монахът му позволил да направи някои снимки и да си води бележки в библиотеката. В специална шифрограма „СИМЕОНОВ” подчертава:

„Впоследствие можем да изготвим нови фалшиви и заменим старите (ръкописи, б.а.). Разбира се, такава операция ще изисква много време, добра подготовка и организация на провеждането ѝ като се има предвид, че режимът в тези манастири и специално нашия е тежък. Притежателите на дипломатически паспорти са най-подходящи – не им се прави личен обиск.”

Оперативният работник от резидентурата на ПГУ в Атина съветва колегите си в отдел 14 да пристъпят към събиране на информация за монаха и да му се обърне по-специално внимание.

Този план не проработва, тъй като братството сменя длъжността на Йоан и по-късно го изпраща да представлява манастира в Кинотиса, в Карея.

Препоръките на резидентурата в Атина

Операция „МАРАТОН“. Част 6: Разузнаване на „Зограф“

Написано от Христо Христов
Понеделник, 17 Декември 2012 12:41

Разузнавачът прави следните изводи и препоръки:

„Понастоящем няма опасност за манастира „Зограф“ да бъде превърнат в румънски или гръцки. Българските монаси в манастира поддържат висок български дух и национално самосъзнание, които ще укрепят още повече с идването на новите български монаси.

На настоящия етап трябва да се предвиждат мероприятия, позволяващи регулярна обмяна на наши монаси в Зограф чрез извоюването на статут или привилегии, подобни на тези на Хилендар.

Да се мобилизират всички възможни начини за въздействие върху монасите от Зограф с оглед обезпечаването на книжния фонд в манастира.

Да се предвидят мероприятия, позволяващи фотографирането и микрофилмирането на книжното богатство на „Зограф“.

ПГУ обаче продължава да изпитва недостиг на постоянна разузнавателна информация за „Зограф“. ОР „СИМЕОНОВ“ насочва вниманието на отдел 14 за културно-историческо разузнаване към специализацията по това време в Атина богослов Иван Желев.

[ПРЕМИНИ КЪМ ЧАСТ 7.](#)